

Asia: VN/144/2022

Hallituksen esitys eduskunnalle työttömien opiskelua ja työttömyysturva-oikeutta koskevaksi lainsäädännöksi

Yleisiä huomioita esityksestä

Voitte kirjoittaa huomionne alla olevaan kenttään.

-

Lausuttavaa luonnoksen työttömyysturvalakia koskevista muutosesityksistä

Voitte kirjoittaa huomionne alla olevaan kenttään.

-

Lausuttavaa työttömyysetuudella tuettuna omaehtoisia opintoja opiskelevien palveluprosessista ja työnhakuvelvollisuudesta

Voitte kirjoittaa huomionne alla olevaan kenttään.

-

Lausuttavaa opiskelua koskevasta työttömyysturvan käsittelyprosessista

Voitte kirjoittaa huomionne alla olevaan kenttään.

Työttömien Keskusjärjestön lausunto koskien Hallituksen esitystä eduskunnalle työttömien opiskelua ja työttömyysturva-oikeutta koskevaksi lainsäädännöksi

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/144/2022

Työttömien Keskusjärjestö kiittää työ- ja elinkeinoministeriötä lausuntopyynnöstä.

Työttömien Keskusjärjestö katsoo, että heikossa työmarkkina-asemassa olevia ja työttömiä tulee kannustaa opiskeluun ja osaamisen kehittämiseen kaikin mahdollisin keinoin. Pitkälle viedyt opinnot ovat paras työllisyyden turva.

Lakiesityksen tavoitteita parantaa työttömien mahdollisuuksia opiskella työhaun ohessa työttömyysetuutta menettämättä, selkeyttää työnhakijan opintojen vaikutusta oikeuteen saada työttömyysetuutta sekä sujuvoittaa työnhakijan työttömyysturva-asian käsittelyprosessia ja turvata työttömyysturva-asioiden viivytyksetöntä käsittelyä Työttömien Keskusjärjestö pitää kannatettavana.

Työttömien Keskusjärjestö kannattaa päätoimisten ja sivutoimisten opintojen selkeyttämistä

Työttömien Keskusjärjestö kannattaa tätä uudistusta, jolla pyritäänaventamaan päätoimisten ja sivutoimisten opintojen eroa, mutta toteaa, ettei se riittävästi vastaa siihen ahdinkoon, mitä työttömät kokevat kartuttaessaan opiskeluiden avulla osaamistaan.

Lakiesityksessä tärkein parannus on, että siinä selvästi mainitaan, että opinnot eivät ole päätoimisia, ”kun opinnot on aloitettu työsuhteen aikana ja työttömyys johtuu lomautuksesta tai irtisanomisesta taloudellisella tai tuotannollisella perusteella.” Tässä huomioidaan yksi tärkeä asia, eli työn aikana voidaan jo opiskella ns. päätoimisia opintoja, kun opiskelutahti voidaan yhteistyössä oppilaitosten kanssa määritellä sopivaksi niin, etteivät opiskelut estä työtä. Näin voitaisiin toimia kaikkien opiskelujen osalta, ja esimerkiksi oppilaitos voisi tehdä TE-toimistolle velvoittavan päätöksen, jossa todetaan, että opinnot on mahdollista järjestää joustavasti siten, että ne eivät ole työhaun, työnsaannin ja työnteon kannalta este.

Määrittelyt, miten opiskelu työttömyysturvalla voi toteutua ovat työttömän kannalta monimutkaisia ja epäselviä ja jättävät vielä tulkinnanvaraisuuksia.

Lakiehdotus määrittelee, että opiskelun tukeminen perustuu työ- ja elinkeinotoimiston harkintaan, jossa otetaan huomioon muun muassa kunkin työnhakijan yksilöllinen koulutustarve ja opiskelun tukemisen tai työvoimakoulutuksen tarkoituksenmukaisuus. Opiskelun tulee työ- ja elinkeinotoimiston arvion mukaan parantaa olennaisesti työnhakijan mahdollisuuksia työllistyä avoimille työmarkkinoille.

Tämä jättää päätösvallan asiaa kulloinkin tarkastelevalle TE-virkailijalle ja työ- ja elinkeinotoimiston harkintaan, mitä opintoja työtön työnhakija voi suorittaa työttömyysturvalla. Jatkotyöskentelyssä on selkeämmin linjattava kriteerit ja sovellusohjeet, missä tilanteissa työtön työnhakija voi opiskella työttömyysturvalla. Onko esimerkiksi uuden tutkinnon suorittaminen mahdollista, jos aiemmalla koulutuksella ei löydy töitä?

Koska jatkossa edelleen arvioitaisiin alla olevan taulukon mukaisesti opiskelun pää- ja sivutoimisuus tämä lakiesitys ei kovinkaan paljon muuta nykytilaa työttömän kannalta – lähes kaikki virallisesti tunnustettu opintojen tarjoaminen on lähtökohtaisesti arvioitava pää- ja sivutoimisuuden osalta:

Opinnot, joiden osalta opintojen pää- ja sivutoimisuuden arvioiminen vastaisi nykytilaa.
Opintotyyppi

- Ammattikorkeakoulututkinto ja ylempi ammattikorkeakoulututkinto
- Yliopiston alempi tai ylempi tutkinto
- Ammatillinen perustutkinto tai tutkinnon osa (ml. valmentava koulutus)
- Lukio-opinnot
- Aikuisten perusopetuksen opinnot
- Avoimen yliopiston tai avoimen ammattikorkeakoulun opinnot
- Yliopiston jatkotutkinto-opinnot
- Ammattitutkinto- ja erikoisammattitutkinto-opinnot tai tutkinnon osa
- Kansanopistossa tai liikunnan koulutuskeskuksessa tapahtuva koulutus

Mitä tämän yllä olevan taulukon ulkopuolelle ylipäättään jää, josta työllisyysviranomaiset eivät arvioisi pää- ja sivutoimisuutta? Kuinka paljon näitä tämän yo. taulukon ulkopuolelle jääviä opintoja työttömät ovat työllisyysviranomaisille ilmoittaneet, jotta opiskeluiden pää- tai sivutoimisuus arvioitaisiin työllisyysviranomaisten toimesta?

Työttömien kannalta lakiesityksessä on potentiaalisesti närää tai epäselvyyttä aiheuttava pykälä, jossa määritellään, että omaehtoisen opiskelun aikana työnhakukeskustelua ja täydentävää työnhakukeskustelua ei edellytetä niiltä, joilta puuttuu peruskoulun jälkeinen tutkinto. Mutta muilta omaehtoisen koulutuksen suorittavilta edellytetään näitä keskusteluja omaehtoisen opiskelun lisäksi. Aikaisemmin omaehtoisen opiskelun suorittavilta ei ole edellytetty työnhakukeskusteluita. Ehkäpä selkeämpää olisi, että joko edellytetään tai ei edellytetä työnhakukeskusteluja ja täydentäviä työnhakukeskusteluja kaikilta omaehtoisen opiskelun suorittavilta.

Esityksessä luodun arvion mukaan työllisyysviranomaisten työmäärä vähenisi tämän lakiuudistuksen osalta reilun puolen vuoden henkilötyövuoden verran. Vuonna 2019 tehtiin 3720 lausuntoa, joista

yhden tekemiseen menee keskimäärin n. 20 minuuttia. Tämä vastaa käytännössä reilua puolen vuoden henkilötyövuotta valtakunnallisesti (33 viikkoa, 37,5 tunnin viikkotyöpanoksella laskettuna). Tämä kuvastaa lakiuudistuksen suhteellista vähämerkityksellisyyttä – vaikka laventaakin nykyistä käytäntöä jonkin verran.

Päätoimiset opiskelut työttömyysturvalla tulee sallia

Työttömien Keskusjärjestön mielestä hallituksen tulee helpottaa myös päätoimisten opiskeluiden sallimista työttömyysturvalla. Kansallisen koulutuksen arviointiryhmän (KARVI) selvityksen mukaan suurin syy työttömien päätoimisten opiskeluiden keskeytykselle on viranomaisten päätös. Työttömät ovat ainoa joukko, jolta evätään mahdollisuus päätoimisiin opiskeluihin. Päätoiminen opiskelu on mahdollista ja melko yleistäkin työssäkäyvillä – eli työttömyysturvalla opiskelu ei ole välttämättä este työllistymiselle. Korkeampi koulutusaste on vielä nykyään vahvasti kytköksessä korkeaan työllisyysasteeseen.

Koska työttömyysturva ei ole opintotuki, ja päätoiminen opiskelu rahoitetaan opintotuella ja opintolainalla, Työttömien Keskusjärjestössä ymmärretään dilemma. Kuitenkin ihmisten elämäntilanteet ja mahdollisuudet vaihtelevat ja kaikki eivät pysty nuorena keskittymään päätoimiseen opiskeluun (perhe, sosiaaliset ja taloudelliset tilanteet vaihtelevat). Koska vanhemmalla iällä kulurakenne on useimmille työssäkäyvillekin haastava, niin on tärkeää mahdollistaa päätoiminen opiskelu edes välttävällä toimeentulon turvalla aikuisille ja perheellisille.

Osaamispääomaa tulisi voida kartuttaa tarkoituksenmukaisesti

On yhteiskunnan etu, että osaamispääomaa voidaan kartuttaa mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti, kun siihen on tilaisuus. Aiemmat opinnot voivat työmarkkinoiden näkökulmasta vanhentua, ja joidenkin hakijoiden kohdalla työllistyminen on epätodennäköistä, vaikka kuinka hakisi työpaikkoja. Tästä syystä opiskelu on parasta työllisyyspolitiikkaa, että ihmisiä saadaan paremmin sijoittumaan avoimille työmarkkinoille.

Työttömien Keskusjärjestössä on kuultu ihmisten kertomana hankalista toimeentuloloukuista, kun työttömät ovat pyrkineet parantamaan omaa osaamistaan kouluttautumalla.

Työttömät ovat se ryhmä, joiden tulisi vapaasti löytää lyhyellä tai pitkällä aikavälillä työllistymiseen johtavaa koulutusta, sillä he ovat niitä, jotka eivät saa työyhteisöjen sisäistä koulutusta. Tähän myös

mm. Sitra on kiinnittänyt erityishuomiota. Työttömät ovat tällä hetkellä ainoa kansalaisryhmä, joiden opiskeluoikeutta rajoitetaan lainsäädännöllisin keinoin.

Uusi työvoimapalvelumalli ja työllisyyden kuntakokeilut ovat ruuhkauttaneet merkittävästi TE-toimistojen palveluja. Työttömät työnhakijat ovat joutuneet odottamaan mm. opiskelujaan koskevia päätöksiä pitkään.

Lakiehdotus on esitetty tulevaksi voimaan 1.1.2023. Valmistuvatko asiaan liittyvät soveltamisohjeet ja ehtivätkö TE-toimistot mukaan prosessiin, jotta työttömien oikeudet saada asiaansa kuuluvaa palvelua ja neuvontaa toteutuu tasapuolisesti.

Haapakoski Jukka
Työttömien Keskusjärjestö ry